

PADİŞAH KÜRKÜNÜ GIYMEYEN ÂŞIK

Seyfettin KARAMIZRAK

Seyrânî'nin doğum tarihi kesin değildir. 1800 veya 1807 yılında doğduğuna dair kayıtlar vardır. Bugün Kayseri ilinin ilçesi olan, o yıllarda Everek adıyla bilinen Develi ilçesinin Omza (Camîkebir) Mahallesi'nde doğmuştur. Asıl adı Mehmet'tir. Babası fakir bir mahalle camii imamı olan Hoca Cafer Efendi'dir. Çocukluğu ekonomik güçlüklerle geçmesine rağmen babasının sayesinde medrese eğitimi almıştır. Seyrânî çocukluğunda bir süre Halasiye mektebine devam ederek iki yıllık bir mahalle eğitimi almıştır.

Bir rivayete göre sekiz yıl askerlik yaptığı söylenir. Askerlik dönüşü evlenir; Seyfullah, Nasrullah, Emine, Zeliha, Havva ve Fatma adında altı tane çocuğu olur. Seyrânî'nin hayatı ile ilgili kesin bilgiler mevcut olmadığından halk kendisi için bazı menkıbeler yayarak bu eksikliği gidermeye çalışmıştır. Seyrânî'nin ününü duyan çevre vilayet ve kaza âşıkları sık sık Develi'ye gelerek onunla atışır. Seyrânî ustalığını konuşturarak onları pes ettirir. Ama artık ona Develi dar gelmeye başlamıştır, İstanbul'a gitmeyi arzular.

Seyrânî, büyük bir ihtimalle Sultan Abdülmecit'in tahta geçtiği 1839 yılında İstanbul'a gelir. O yıllarda İstanbul'da semai kahvelerine, söz meclislerine ilgi gösterilir, âşıklar birer bilge kişi olarak görülür, dinlenirdi. Bu meclislerin tiryakileri, âşıkları yalnız bırakmaz, onları meclisten meclise, kahveden kahveye taşırlardı. Saray'da devlet erkânının konaklarında, zenginlerin köşklerinde bir araya gelen âşıklar, birbiriyle tanışır, söyleşir, atışır.

Bazı paşa ve beyler, şairleri himaye eder onlara rahat bir hayat sağlarlardı. Böylesi bir zamanda İstanbul'a giden Seyrânî, zamanın saz ve kalem şairleriyle tanışır, bilişir. Seyrânî, İstanbul'a gelmişken yarım kalan medrese öğrenimini tamamlar. Şu sözleriyle tanımlamıştır bu günlerini:

*"Yedi yıl eğlendi, kaldı Seyrânî
Bütün tahsil etti ilmi irfanı
Sendeyken her türlü müriüvvet kanı
Bulmadın derdime çare İstanbul"*

Seyrânî mahlasını almasıyla ilgili olarak da iki görüş ileriye sürülmüştür:

1. Bir gün camide sabah ezanı okunurken, Mehmet de kandil yakmaya çalışmaktadır. Bu sırada pirlar Mehmet'e bade içirmişler ve bu olayla o, Seyrânî mahlasını almıştır.

2. Bir gece, imam olan babası hastalanınca oğlunu sabah namazı kıldırılmaya gönderir. Namaz sonrası dervişler onu kış mevsiminde Elbiz Bağı'na götürüp, ona üzüm yedirmişlerdir. Mehmet de geriye Seyrânî adını alarak dönmüştür.

İstanbul'a geldikten sonra Köprülü Medresesi'ne devam ettiği de rivayetler arasındadır. 30-40 yaşlarında İstanbul'a gider. Semaî kahvelerinde çeşitli âşık fasıllarına katılır ve muamma çözer. Saraya karşı kullandığı dilden ötürü İstanbul'dan kaçmak zorunda kalır. İstanbul'da "bilimsel ve kültürel öğrenim" gördüğü şiirlerinden anlaşılmaktadır.

Bir yandan da Alevi-Bektaşî tekkelerine girmiştir. Tasavvuf konularını öğrenmiş; yergici, taşlamacı yanını acımasızca kullanmaktan çekinmemiştir. Gelenekçi halk şiirini öğrenmiştir.

Seyrânî 19. yy halk şiiriyle tekke şiiri arasında bağlantı kuran, her iki şiir türünü birbiriyle kaynaştıran bir halk şairidir. Şiirlerinde aşk ve tasavvuf konularını işler. Bazı şiirlerinde tasavvuf kavramlarını kullanmıştır.

Özellikle Ehli Beyit sevgisi geniş bir yer tutmuştur. Dili akıcı, söyleyişi kolay ve yumuşaktır. Halk deyimleri, atasözleri gibi ortak dil varlıklarını çok kullanmıştır. Şiir konularını (aşk, günlük olaylar) genellikle kendisi hayatından seçer.

Bazı şiirlerinde çağının sosyal durumunu, ahlak çöküntülerini toplum sarsıntılarını yerici bir dille ele alır. Anlaşılan odur ki Seyrânî, doğasal olarak her türlü yanlışlıklara karşı çıkmadan, olayları, kişileri yermeden edememektedir.

Bu yüzden olacak ki İstanbul'da seçkinleri yediği için hakkında kovuşturma açılmış ve bir dostunun yardımıyla Develi'ye kaçırılmıştır.

Bir rivayete göre Seyrânî'nin İstanbul'dan kaçıışı şöyle anlatılmaktadır; Dolmabahçe Sarayı yeni yapılmaktadır boşa giden masraflara bakarak saray düzenini ve bozuk düzene sürekli eleştirilerde bulunur. Bu yüzden sürekli saray tarafından tenkitler alır. Yapılan bir yarışmada birinci olur ve ödül için saraya padişah huzuruna çağırılır ve kendisine bir kürk hediye edilir. Saray çıkışında yolda gördüğü soğuktan titreyen bir garibe kürkü hediye eder. Bunu görenler padişaha hakaret diye şikâyet ederler ve sürgün edilmesi istenir. Bunun üzerine huzura çağırılır ve sorulur: Seyrânî; "*Beni Hakkın Mekânından Özge Bir Mekân Bulmak Mümkün İse Bul Gönder*" der. Bu söz padişahın çok hoşuna gider ve affeder. Ama düzen hep tersine gitmeye devam eder. Seyrânî de eleştirilerine devam eder. Artık Seyrânî için ölüm fermanı çıktı çıkacaktır. Develili bir hemşerisi tarafından gizlice bir gece Develi'ye kaçırılır.

İstanbul'dan Develi'ye dönen Seyrânî, bir süre sonra Halep'e gitmiştir. Ancak buraya ne zaman, nasıl ve niçin gittiği hakkında elimizde herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Halep'te bir müddet kaldıktan sonra tekrar Develi'ye dönmüştür.

Seyrânî hem hece, hem de aruz vezniyle şiirler söylemiştir. Bugün elimizde bulunan 650 kadar şiirinden 500'ü hece vezniyledir. Hece ile yazmış olduğu şiirlerinde dili oldukça durudur. Şiirlerinde yaşadığı coğrafyanın dil özelliklerini de bulabiliriz. "*Büvelek, çalkanmak, çamçırak, bozulamak, bitek, cücük, çatlımçanak, çeç, çember, çerez, çorlu, çökelek, değirmi, döleşmek, evmek, esvap, gevme, hödük, helke, kirmen, natır, puhağı, pece, süsmek, şelek, üleşmek, ugru, yorgalama, yunmak*" gibi kavramlar, onun şiirlerinde karşılaştığımız Kayseri ve Develi ağzının örnekleridir.

Hece vezniyle olan şiirlerinin büyük bir kısmı nazım tekniği açısından başarılıdır. Aruzla yazmış olduğu şiirlerinde daha çok gazel, divan, müstezad, kalenderi, şarkı, terci-i bend ve terki-i bend nazım şekillerini kullanmıştır. Bu tarz şiirlerde dili ağırdır.

Seyrânî'nin şiirlerinde bazı edebî sanatların güzel örneklerine de rastlanır. Cinaz, Seyrânî'nin şiirlerinde önemli bir yer tutmaktadır. Seyrânî, şiirlerinde atasözleri ve deyimleri ustalıklı kullanmıştır.

Bu özellik, onun dile olan hâkimiyetini göstermesi bakımından önemlidir. Seyrânî halk şiirinin pek çok türünde şiirler yazmıştır/söylemiştir. Bunlar arasında ilk sırayı taşlamalar alır. Onun taşlamaları ferdi boyutta değil, toplumsaldır. Şiirlerinde ikiyüzlülük, rüşvet, haksızlık, fakirlik, adalet, bilgisizlik gibi sosyal temaları da işlemiştir.

Yaşadığı dönemde bozulan hak ve adalet dağıtan müesseseleri konu edinen şiirler yazmıştır. Ülkedeki başıbozukluğun sebebinin yöneticiler olduğunu, pek çok şiirinde dile getirmiştir. Şiirlerinde dini kötüyü kullananlar veya yanlış yorumlayanlar da eleştirilmiştir. Seyrânî'nin şiirlerinde teknik ve modern unsurlar da yerini almıştır. Telgraf ve vapur gibi kavramlar onun şiirlerine girmiştir. Böylece âşığın batıdaki gelişmelerden haberdar olduğunu tespit edebiliyoruz.

Şiirleri hem ele aldığı konu bakımından, hem de kafiye yapısı bakımından çeşitli ve zengindir. Şiirlerini daha çok hece ölçüsüyle yazmıştır. Asıl ününü hece ölçüsüyle yazdığı koşma, semai, destan, nefes ve şathiyeleriyle kazanmıştır.

Şiirlerinde daha önce kimsede rastlanmayan kafiye yapılarına yer vermiştir. Şiirlerinde bazen bir tarikat ehli, bazen siyasi bir eleştirmen, bazen de koyu bir âşık olur. Bu da Seyrânî'nin içten, dindar, duygulu ve duyarlı bir kişi olduğunu gösterir.

Seyrânî şiirlerinde kendisine yardım eden şahsiyetleri de işlemiştir. Bu özellik, Seyrânî'nin vefa duygusunu göstermesi bakımından son derece önemlidir. Pek çok kaynakta Seyrânî'nin Bektaşî, Nakşibendî ve Kadîrî tarikatlarına mensup olduğuna dair bilgiler yer almaktadır. Ancak onu tarikat ehli olmaktan ziyade, dindar bir kişilik olarak değerlendirmekte yarar vardır. Seyrânî'nin yetişmesinde Fuzulî, Yunus Emre, Karacoğlan, Âşık Ömer ve Gevherî'nin etkisi büyüktür.

Seyrânî, 19. yüzyıl halk edebiyatımızın şüphesiz en değerli örneklerinden birisi olarak diğer halk ozanlarını da etkilemeyi başarmıştır. Kendisi hakkında yapılan araştırma ve incelemeler son yıllarda çoğalmıştır. Eserlerinden bazıları bestelenerek icra edilmiştir.

Yaşamının sonuna doğru bir sinir hastalığına da tutulan Seyrânî'ye son döneminde "*deli*" dendiği de söylenmektedir. Bilinen o ki, Seyrânî'nin hayatı acılarla, yoksullukla geçmiştir.

1866 yılında vefat etmiş olan Seyrânî'nin mezarı, Develi Lisesi bahçesindedir. Seyrânî'nin bir mezar taşı bile yoktur; bir rivayete göre şimdiki Develi ilçesinde bulunan, Develi Lisesi'nin Güney Doğu tarafında lisenin köşesinde olduğu Âşık Ali Çatak Bey tarafından rivayet edilmektedir.